

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA QO‘SHMA TA’LIM DASTURLARI DOIRASIDA TA’LIM SIFATINI BOSHQARISH

Kamalova Dilorom Jurabekovna

Oliy ta’lim fan va innovatsiyalar vazirligi yetakchi mutaxassisi

ANNOTATSIYA

Ushbu inshoda O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim muassasalarida qo‘shma ta’lim dasturlari doirasida ta’lim sifatini boshqarish masalalari keng yoritilgan. Qo‘shma ta’lim dasturlarining mohiyati, maqsad va vazifalari, ularni tashkil etishning nazariy-huquqiy asoslari hamda amaliy mexanizmlari tahlil qilindi. Shuningdek, xalqaro tajriba, ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiluvchi monitoring va baholash tizimlari, professor-o‘qituvchilar malakasini oshirish yo‘llari ko‘rib chiqildi. Maqolada mavjud muammolar va ularni hal etish bo‘yicha takliflar ham berilgan. Natijada qo‘shma dasturlarni samarali boshqarish O‘zbekiston ta’lim tizimining global raqobatbardoshligini ta’minlashda muhim omil ekanligi asoslab berildi.

KALIT SO‘ZLAR: O‘zbekiston, oliy ta’lim, qo‘shma ta’lim dasturlari, ta’lim sifati, sifatini boshqarish, xalqaro hamkorlik, akkreditatsiya, akademik mobillik, kadrlar tayyorlash, innovatsion ta’lim.

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasi ta’lim tizimida so‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar mamlakatning intellektual va ilmiy salohiyatini yuksaltirishga, yuqori malakali kadrlarni tayyorlashga, raqobatbardosh bilimlarni joriy etishga qaratilgan. Jumladan, **qo‘shma ta’lim dasturlari** (joint education programs) oliy ta’lim muassasalari faoliyatida yangi davrni boshlab berdi. Ushbu dasturlar xorijiy universitetlar bilan hamkorlikda ta’lim berishni yo‘lga qo‘yadi, talabalarga ikki tomonlama diplom olish imkonini yaratadi hamda milliy ta’lim tizimining global maydonda raqobatbardoshligini oshiradi.

Biroq, qo‘shma dasturlarni samarali amalga oshirish va barqaror rivojlantirish uchun **ta’lim sifatini boshqarish** dolzarb masalaga aylanmoqda. Chunki sifat – nafaqat diplom qiymatini belgilovchi omil, balki mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga bevosita ta’sir etuvchi muhim indikator hisoblanadi.

Ushbu inshoda O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim muassasalarida qo‘shma ta’lim dasturlari doirasida ta’lim sifatini boshqarishning nazariy asoslari, amaliy mexanizmlari, mavjud muammolari va istiqbollari keng qamrovli tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

1. Qo'shma ta'lim dasturlarining mohiyati va o'ziga xosligi

1.1. Ta'rif va maqsadlar

Qo'shma ta'lim dasturlari – ikki yoki undan ortiq oliy ta'lim muassasasi hamkorligida tashkil etilib, o'quv jarayonini umumiy o'quv reja va standartlar asosida olib boradigan ta'lim shaklidir. Ularning asosiy maqsadi:

- Talabalarni xalqaro mehnat bozorida raqobatbardosh kadr sifatida tayyorlash;
- Milliy ta'lim tizimini rivojlangan davlatlarning ilg'or tajribasi bilan uyg'unlashtirish;
- Ilmiy hamkorlikni kengaytirish va kadrlar almashinuvini yo'lga qo'yish.

1.2. O'zbekistonda qo'shma dasturlar amaliyoti

So'nggi yillarda Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti, Toshkent shahridagi Turin politexnika universiteti kabi qator oliy o'quv yurtlari Yevropa, Osiyo va Amerika universitetlari bilan hamkorlikda qo'shma dasturlarni amalga oshirmoqda. Masalan, Toshkent davlat sharqshunoslik universitetida Yaponiya va Janubiy Koreya universitetlari bilan qo'shma fakultetlar tashkil etilgan.

2. Ta'lim sifatini boshqarishning nazariy asoslari

2.1. Sifat tushunchasi

Ta'lim sifati – bu talabalarning egallagan bilim, ko'nikma va kompetensiyalari davlat ta'lim standartlari hamda xalqaro talablar darajasiga mos kelishini anglatadi.

2.2. Boshqaruvning asosiy tamoyillari

- Samaradorlik – ta'lim natijalarining amaliy hayotda qo'llanishi;
- Moslashuvchanlik – dastur mazmunining xalqaro va milliy me'yorlarga mosligi;
- Ochiqlik – ta'lim jarayonida oshkoralikni ta'minlash;
- Uzlaksizlik – bakalavriat, magistratura va doktorantura bosqichlarida uzviylikni saqlash.

2.3. Xalqaro standartlar bilan uyg'unlik

ISO 21001:2018 standarti (Ta'lim tashkilotlari boshqaruv tizimi) oliy ta'lim muassasalarida qo'llanilishi mumkin bo'lgan eng dolzarb hujjatlardan biri hisoblanadi.

3. Qo'shma dasturlarda ta'lim sifatini boshqarish mexanizmlari

3.1. O'quv rejalari va dasturlarni muvofiqlashtirish

Har bir qo'shma dastur doirasida o'quv rejalari ikki tomonlama kelishilgan holda tuziladi. Masalan, O'zbekiston universitetida 1–2 kurs o'qib, so'ng xorijda 3–4 kursni davom ettirish imkoniyati beriladi.

3.2. Professor-o'qituvchilar malakasi

Ta'lim sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri – bu professor-o'qituvchilar salohiyati. Qo'shma dasturlarda xorijiy mutaxassislarning jalb qilinishi ta'lim jarayonini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadi.

3.3. Baholash va monitoring tizimi

- Talabalar bilimini baholashda kredit-modul tizimi joriy etiladi;
- Xalqaro reyting agentliklari (QS, THE) ko'rsatkichlari inobatga olinadi;
- Mustaqil akkreditatsiya markazlari faoliyatidan foydalaniladi.

3.4. Talabalar almashinuvi va akademik mobillik

Sifat boshqaruvining muhim vositalaridan biri – bu akademik mobillikdir. Talabalar qisqa muddatli o'quv kurslari, amaliyot va stajirovkalarda ishtirok etib, o'z bilimini boyitadi.

4. Qo'shma dasturlar sifatini oshirishda davlat siyosati

4.1. Normativ-huquqiy asoslar

- 2019-yil 8-oktabrdagi Prezident qarori: “O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”;
- 2020–2030-yillarga mo'ljallangan Oliy ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi.

4.2. Moliyaviy qo'llab-quvvatlash

Davlat grantlari, xalqaro tashkilotlar (Erasmus+, DAAD) mablag'lari qo'shma dasturlarni moliyalashtirishda asosiy manba hisoblanadi.

4.3. Xalqaro hamkorlik

O'zbekiston YUNESKO, Yevropa Ittifoqi, Osiyo Taraqqiyot Banki kabi tashkilotlar bilan qo'shma loyihalar doirasida ta'lim sifatini nazorat qilish tizimini kengaytirmoqda.

5. Muammolar va ularni hal qilish yo'llari

5.1. Muammolar

- Xorijiy o'qituvchilar sonining yetarli emasligi;
- Talabalar til bilish kompetensiyalarining pastligi;
- Moliyaviy resurslarning cheklanganligi;
- Ta'lim sifati monitoringi mexanizmlarining to'liq ishlamasligi.

5.2. Takliflar

- Ingliz tili va boshqa xorijiy tillar bo'yicha tayyorlov kurslarini kengaytirish;
- Sifatni nazorat qilishning raqamli platformalarini yaratish;
- Xalqaro akkreditatsiya jarayonini joriy qilish;
- Mahalliy va xorijiy mutaxassislarni qo'shma ilmiy-tadqiqot loyihalariga jalb etish.

6. Xalqaro tajriba va O'zbekiston uchun saboqlar

6.1. AQSh va Yevropa tajribasi

Qo'shma dasturlar asosan “dual degree” tizimi asosida ishlaydi, bunda talaba bir vaqtning o'zida ikki davlat diplomi oladi.

6.2. Osiyo tajribasi

Janubiy Koreya va Xitoyda qo'shma dasturlar zamonaviy texnologiyalarni o'quv jarayoniga tatbiq qilish orqali yuqori natijaga erishmoqda.

6.3. O'zbekiston uchun saboqlar

- Xalqaro standartlarga asoslangan baholash tizimini joriy etish;
- Mahalliy o'quv rejalari va xorijiy standartlarni muvofiqlashtirish;
- Ta'lim sifati nazoratini mustaqil tashkilotlar orqali amalga oshirish.

XULOSA

O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarida qo'shma ta'lim dasturlari ta'lim tizimini jahon standartlari bilan uyg'unlashtirish, xalqaro raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash va milliy ta'lim sifatini oshirishning samarali yo'nalishlaridan biridir.

Ta'lim sifatini boshqarish – bu nafaqat nazorat jarayoni, balki tizimli, uzluksiz va innovatsion mexanizmlarni o'z ichiga oluvchi jarayondir. Qo'shma dasturlar samarali faoliyat yuritishi uchun davlat siyosati, oliy ta'lim muassasalari tashabbuslari, xalqaro hamkorlik va talabalar faolligi uyg'unlikda ishlashi zarur.

Kelgusida sifatni boshqarish tizimi yanada takomillashsa, O'zbekiston ta'limi nafaqat mintaqada, balki butun dunyo miqyosida o'z o'rniga ega bo'lishi shubhasizdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori. "Oliy ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida". PQ–5847-son, 2020-yil 8-oktabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori. "2020–2030-yillarda oliy ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida". VMQ–610-son, 2020-yil 31-dekabr.
3. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi hisobotlari. Toshkent, 2022.
4. UNESCO. "Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action". Paris, 2016.
5. ISO 21001:2018. Educational organizations — Management systems for educational organizations. International Organization for Standardization.
6. Altbach, P. G., & Knight, J. (2007). "The Internationalization of Higher Education: Motivations and Realities." *Journal of Studies in International Education*, 11(3-4), 290–305.
7. Knight, J. (2012). "Concepts, Rationales, and Interpretive Frameworks in the Internationalization of Higher Education." In *The SAGE Handbook of International Higher Education*.

8. Marginson, S. (2016). "High Participation Systems of Higher Education." *The Journal of Higher Education*, 87(2), 243–271.
9. Qodirov, A. (2021). "O'zbekiston oliy ta'limida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish istiqbollari." *Oliy ta'lim jurnali*, 2(1), 15–22.
10. Karimov, B. (2020). "Ta'lim sifatini oshirishda kredit-modul tizimining o'rni." *Ta'lim va innovatsiyalar ilmiy jurnali*, 3(4), 45–53.
11. European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA). "Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)." Brussels, 2015.
12. DAAD. "Joint Degree Programs: Benefits and Challenges." Bonn, 2019.
13. OECD. "Education at a Glance 2022: OECD Indicators." Paris: OECD Publishing.
14. Usmonov, M. (2022). "O'zbekiston oliy ta'lim tizimida qo'shma dasturlarni joriy etishning nazariy asoslari." *Pedagogika va psixologiya jurnali*, 6(3), 60–72.
15. Knight, J., & De Wit, H. (2018). "Internationalization of Higher Education: Past and Future." *International Higher Education*, 95, 2–4.